

Noord- en Oost-Gelderland

Memo gezondheidsaspecten woningbouwplan Didam Oost

Voor: Gemeente Montferland

Datum: 5-12-2024

Van: GGD Noord- en Oost- Gelderland

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Gezondheid in ruimtelijke plannen	3
3	Gezondheidsaspecten	4
4	Conclusies en advies	7
5	Afsluitend	8

1 Inleiding

De GGD heeft op 14-11-2024 een adviesverzoek ontvangen van de gemeente Montferland voor het woningbouwplan in Didam. Het plan betreft de realisatie van maximaal 140 woningen in verschillende woningbouwtypen in het gebied tussen de Heeghstraat en de Van Rouwenootweg, aangrenzend aan de kern Didam.

Naast de woningbouwontwikkeling tussen de Van Rouwenootweg en Heeghstraat worden middels dit omgevingsplan ook 4 meeloopinitiatieven aan de Rouwenootweg mogelijk gemaakt. Dit betreffen 4 vrijstaande woningen binnen de bestaande lintstructuur.

De gezamenlijke oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 99.400 m². De gronden zijn zowel particulier als gemeentelijk eigendom.

In dit rapport geven wij enkele adviezen mee om de effecten op de gezondheid van de toekomstige bewoners nog scherper inzichtelijk te kunnen maken en zowel te kunnen beschermen als bevorderen. Op deze manier hopen wij bij te dragen aan een goede afweging van het gezondheidsaspect in de verdere ontwikkeling van dit plan.

Waar de GGD gezondheid gebruikt gaat het om de gezondheid van mensen en wordt aangesloten op [Positieve Gezondheid](#) met haar 6 deelgebieden:

- Lichaamsfuncties,
- Mentaal welbevinden,
- Dagelijks functioneren,
- Meedoen,
- Zingeving,
- Kwaliteit van Leven.

Deze thema's omvatten zowel fysieke, mentale als sociale aspecten van gezondheid.

2 Gezondheid in ruimtelijke plannen

De leefomgeving waarin we wonen, werken en leven heeft invloed op onze gezondheid. Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die bewoners als prettig ervaren, waar gezonde keuzes gemakkelijk en logisch zijn, en waar negatieve invloed op gezondheid zo klein mogelijk is. Het gaat dus om gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering.

Er zijn veel factoren die de gezondheid van mensen beïnvloeden, zowel in positieve als in negatieve zin. De leefomgeving speelt bij veel van deze factoren een rol. Op het gebied van leefstijl zijn er zowel gunstige als ongunstige toekomstige ontwikkelingen. Minder mensen roken en meer mensen bewegen. Daar staat tegenover dat meer mensen te zwaar zijn. Ongezonder gedrag is verantwoordelijk voor bijna 20 procent van de ziektelast. Roken is hiervan de belangrijkste oorzaak. Een ongezond binnen- en buitenmilieu veroorzaakt 4 procent van de ziektelast, met luchtverontreiniging als de belangrijkste oorzaak. Lokaal kan dit flink variëren, zo tussen de 4 en 14%.

De GGD kiest bij de adviezen een combinatie van gezondheidsbeschermende en gezondheidsbevorderende factoren. Landelijk is een aantal kernwaarden opgesteld. Deze zijn als volgt samen te vatten:

Kernwaarden voor een Gezonde Leefomgeving	
Woonomgeving	Kinderen groeien op in een rookvrije omgeving Voor iedereen zijn er -dichtbij en toegankelijk- aantrekkelijke plekken Wonen en druk verkeer zijn gescheiden Functies (wonen, werken, voorzieningen) zijn goed gemengd, overlastgevende bedrijven staan op afstand
Mobiliteit	Actief vervoer (lopen en fietsen) is in beleid, ontwerp en gebruik de standaard Tussen kernen zijn goede (e-)fiets- en OV-verbindingen
Gebouwen (woningen, scholen, etc.)	Het binnenklimaat is prettig en gezond Minimaal één zijde (gevel) van een woning is aangenaam Er zijn voldoende betaalbare levensloopgeschikte woningen

3 Gezondheidsaspecten

Het uitgangspunt van de GGD is het bevorderen van een gezonde leefomgeving. Daarvoor wil de GGD graag de onderstaande aspecten onder de aandacht brengen.

Veel kernwaarden gezonde leefomgeving komen terug in de plannen.

Allereerst vindt de GGD het positief dat veel van de landelijke [kernwaarden voor een gezonde leefomgeving \(GGD GHOR Nederland\)](#) terugkomen in de plannen en dat er veel aandacht is voor het bevorderen van gezondheid. Door de inzet van een groene en aantrekkelijke leefomgeving wordt de leefbaarheid en inclusiviteit van mens en natuur verbeterd. De brede aandacht voor groen, water en beweeg- en speelstimulering juicht de GGD toe.

Desondanks zien we op gezondheidskundig gebied ook een aantal aandachtspunten in de uitvoering van dit plan zoals deze wordt gepresenteerd.

1. Zorg bij woningen voor tenminste één geluidsluwe gevel

Uit de GGD-monitor blijkt dat 55% van de inwoners van de gemeente Montferland matige tot ernstige geluidhinder ervaart van één of meer geluidsbronnen ([Gezonde leefomgeving Montferland 2022](#)). Dat ligt boven het gemiddelde van de regio Achterhoek.

In het plan wordt aangegeven dat er rekening mee gehouden wordt bij elke woning ten minste één geluidsluwe gevel te creëren en bij voorkeur ook een geluidsluwe buitenruimte. Dit is ook het advies van de GGD. Plaats daarom slaapkamers en eventuele balkons aan de geluidsluwe zijde. Of zorg voor fysieke barrières om geluid tegen te houden, zoals een geluidswal of natuurlijk reliëf. Bij voorkeur heeft elke woning een geluidbelasting aan de buitengevel lager dan $L_{den}=50$ dB.

2. *Saneer verontreinigde grond*

In het plan is te lezen dat uit onderzoek is gebleken dat er vervuilde grond is aangetroffen. Voor er sprake kan zijn van verdere planontwikkeling zal er sanering plaats moeten vinden. Op de lange termijn kunnen verontreinigingen in de bodem negatieve gezondheidseffecten hebben. Bijvoorbeeld door aanleg van (kleine) moestuinen of hand-mond contact bij spelende kinderen. Na de sanering moet de bodem in het plangebied geschikt zijn voor wonen met tuin.

3. *Overweeg een verbod op de toepassing van houtstook voor sfeerverwarming*

In de gemeente Montferland is consumenten sfeerverwarming veruit de grootste bron van de uitstoot van fijnstof PM_{2,5} ([GCN Tool, 2021](#)). Het is daarom van belang om hier rekening mee te houden bij nieuwbouwwoningen en de keuze hiervoor niet bij de toekomstige bewoners neer te leggen. Het stoken van hout is ongezond voor de stoker en voor de omgeving. Als hout wordt verbrand, komen er schadelijke stoffen in de lucht, zoals fijnstof, PAK's, benzeen en koolmonoxide. Hout stoken zorgt dus voor ongezonde lucht. Houtrook is schadelijk voor de gezondheid van iedereen: mensen die in de buurt wonen, maar ook voor de stoker. Vooral mensen met een longziekte, ouderen en kinderen zijn kwetsbaar voor de rook.

Het advies is daarom om geen rookkanalen in woningen te installeren en om toekomstige bewoners voor te lichten over de gevolgen van houtstook.

4. *Bevorder natuur en biodiversiteit*

Zoals eerder aan de orde kwam is de GGD positief over de centrale positie van natuur en biodiversiteit, vanwege de vele voordelen die (openbaar) groen kunnen bieden: klimaatadaptatie, UV-bescherming, wateroverlast, beperking van licht- en geluidhinder en uitnodiging tot ontmoeting en beweging. Probeer daarnaast om bestaand groen zo veel mogelijk te behouden en hier met grote machines omheen te werken, om verdichting van de bodem en schade aan groen en bomen te voorkomen. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de kwaliteit en levensduur van het groen en de bomen. Bestaand groen kan vanaf het begin meer voordelen bieden dan nieuw aangelegd groen. Kijktenslotte of het ingetekende groen ook daadwerkelijk voor voldoende schaduw en hittebeperking zorgt en vermijd soorten die veel allergieën kunnen veroorzaken.

In het kwaliteitsplan staat beschreven dat toekomstige bewoners bewust moeten worden gemaakt om zelf ook bij te dragen aan het groene karakter van de buurt, bijvoorbeeld door de inrichting van hun tuin. Dit belang onderstreept de GGD. De huidige opgaven rondom biodiversiteit en klimaatadaptatie zijn dermate groot dat ook inwoners (met hun tuinen) hier aan moeten bijdragen. De GGD adviseert om inwoners hierover vroegtijdig te informeren. Geef ze praktische handvaten hoe zij kunnen bijdragen aan het klimaat en de biodiversiteit, bijvoorbeeld door te ontharden (meer

groen, minder steen) of het aanplanten van inheems en bij- en insectvriendelijk groen in hun tuin. Kijk voor inspiratie over groene tuinen op: <https://ggdleefomgeving.nl/hoe-groener-hoe-beter/groene-tuin-ideeen/>.

5. *Open water en wadi's*

In het plan worden verschillende waterbergingen verdeeld over het plangebied aangelegd om het water snel te kunnen bergen en langzaam in de grond te laten infiltreren.

Open water en wadi's bieden veel kansen op het gebied van klimaatadaptatie en gezondheid. De GGD juicht de toepassing hiervan daarom toe. Een risico van wadi's is echter dat er stilstaand water in kan blijven staan, wat bacteriegroei en insecten met zich meebrengt. Dit water kan verontreinigd raken door bijvoorbeeld honden- en vogelpoep die in de wadi terecht komt. Om bacteriegroei te remmen is het aan te raden om honden zo veel mogelijk bij wadi's en ander water weg te houden. Leg wadi's zo aan dat het water snel genoeg weg kan en wijs bewoners op het risico van verontreinigd water (vergelijkbaar met verdund rioolwater). Laat kinderen daarom niet spelen in de wadi wanneer er water in staat. Voorzie ook in goed beheer om de drainage op peil te houden.

6. *Houd rekening met hittestress in woningen*

In het plan is veel aandacht voor klimaatadaptatieve maatregelen in de buitenruimtes, waar wij als GGD veel waarde aan hechten. Houd echter ook rekening met klimaatadaptatieve maatregelen in woningen, zodat bewoners op hete dagen voldoende verkoeling kunnen vinden in huis. Zorg bijvoorbeeld voor dakoverstekken om direct zonlicht buiten te houden en leg buitenzonwering aan. Dit laatste is vooral van belang voor (sociale) huurwoningen, omdat bewoners hier niet altijd de kans en/of middelen hebben om dit zelf te installeren. Zorg daarnaast voor voldoende ventilatiemogelijkheden. De mogelijkheid van nachtventilatie zorgt voor afkoeling van de woning op warme dagen.

7. *Gezond woonklimaat*

Schone lucht in huis is belangrijk voor de gezondheid. Door goed te ventileren wordt vervuilde lucht vervangen door schone(re) lucht. Als er niet voldoende wordt geventileerd, kunnen bewoners last krijgen van bijvoorbeeld hoofdpijn, benauwdheid, dufheid of een droge keel, droge neus en droge ogen. Als mensen longklachten hebben, zoals astma of COPD, kunnen deze klachten erger worden door te weinig frisse lucht in huis.

Goed ventileren betekent 24 uur per dag ventileren. Af en toe een raampje open is niet genoeg. Als de ramen gesloten zijn, is de lucht al snel weer vuil. Bij te weinig ventileren blijft het vocht dat in huis ontstaat binnen. Vocht in huis kan schimmels veroorzaken.

Zorg er daarom voor dat er voldoende ventilatiemogelijkheden zijn in de woningen. Zorg dat de mate van ventilatie voldoende is voor het aantal bewoners. Leg de bewoners uit hoe de systemen in de woning werken zodat deze op de juiste manier gebruikt worden.

8. *De agrarische omgeving*

In een straal van 2 km rondom het plangebied zijn twee geitenhouderijen met meer dan 100 geiten actief. Deze geitenhouderijen bevinden zich aan de van Voorstweg 3 te Didam (250 geiten, ca. 1.600

m) en aan de Bosslagstraat 2 te Didam (1000 geiten, ca. 1.200 m). Beiden aan de noordzijde van Didam en Loil.

Geitenhouderijen binnen 1,5 tot 2 km afstand van de woning, leiden tot een verhoging van het risico op een longontsteking. Meer informatie hierover kunt u vinden in het vervolgonderzoek van het RIVM en de Universiteit Utrecht: [Veehouderij en gezondheid omwonenden \(VGO\) | RIVM](#) *Veehouderij en gezondheid omwonenden (VGO) | RIVM*. Als het niet mogelijk is om het plan te verschuiven tot buiten de 2 km zone om de betreffende bedrijven, is het advies om de toekomstige bewoners van het plan te informeren over de geitenhouderijen en welk risico daarmee samenhangt. Op die manier kunnen toekomstige bewoners zelf een afweging maken. COPD-patiënten bijvoorbeeld hebben vaker en ernstiger luchtwegklachten en gebruiken meer medicijnen. Dit verband is er dichtbij of in de buurt van één of meer veehouderijen. COPD wordt niet veroorzaakt door de veehouderij, maar COPD-patiënten hebben een toenemend risico op verergeringen van klachten naarmate zij dichterbij of in de buurt van meer veehouderijen wonen. Mensen die in de nabijheid van een geitenhouderij wonen, hebben meer kans op longontsteking dan gemiddeld.

Mocht er rond het plangebied ook sprake zijn van gewasbescherming, houd dan rekening met een spuitzone van minimaal 50 meter tussen de akker en de woningen.

9. Bewegen en ontmoeten in de openbare ruimte

Er wordt in het plan rekening gehouden met een aantrekkelijke, beweegvriendelijke omgeving. Er zijn diverse beweeg- en speelmogelijkheden in het plan opgenomen, in de vorm van wandelpaden en bespeelbare wadi. De GGD adviseert om hierbij aandacht te hebben voor toegankelijkheid. Denk naast speelplekken ook aan voorzieningen voor andere doelgroepen, bijvoorbeeld een jeu de boulesbaan of beweegtoestellen. Dit bevordert ook het ontmoeten tussen verschillende doelgroepen. Maak het spelen toegankelijk, bijvoorbeeld door het gebruik van speelaanleidingen of natuurlijke speelelementen en niet alleen het plaatsen van (traditionele) toestellen. Het wandelpad is omgeven door groen, wat het aantrekkelijk maakt om naar buiten te gaan en te bewegen. Het wandelpad wordt aangelegd in halfverharding. Dit is goed voor de waterinfiltratie in de bodem. Houd rekening met toegankelijkheid, zodat mensen met een rolstoel, rollator of kinderwagen hier ook gebruik van kunnen maken. Denk ook aan het plaatsen van zitgelegenheden langs het wandelpad (rustpunten) en in de openbare verblijfsruimte (aantrekkelijk verblijfsgebied om te ontmoeten).

4 Conclusies en advies

Conclusies en advies

Het woningbouwplan in Didam heeft veel mooie aspecten en biedt veel kansen om gezondheid integraal mee te nemen. Echter willen wij als GGD nog een aantal adviezen meegeven om het plan op gezondheidskundig gebied verder te versterken:

1. Gezonde leefomgeving
  - a. Zorg dat elke woning minimaal één aangename geluidluwe gevel heeft als buffer tussen verkeer en woning. Bijvoorbeeld door middel van een geluidswal of natuurlijk reliëf en omgeven door toegankelijk en aantrekkelijk groen.
  - b. Saneer verontreinigde grond om blootstelling aan vervuiling te voorkomen.
  - c. Overweeg grotere maatregelen tegen de toepassing van particuliere houtstook, zoals een verbod op rookkanalen en/of voorlichting.
  - d. Er bevinden zich 2 geitenhouderijen binnen een straal van 2 km rondom het plangebied. Dit zou bij de toekomstige bewoners van dit woningbouwplan kunnen leiden tot een verhoging van het risico op longontsteking. Informeer de toekomstige bewoners over deze risico's.
  - e. Mocht er rond het plangebied ook sprake zijn van gewasbescherming houdt dan rekening met een spuitzone van 50 meter.
2. De GGD ondersteunt de groene invulling van het plan. Aanvullend adviseert de GGD:
  - a. Maak zo veel mogelijk gebruik van het bestaande groen.
  - b. Vermijd indien mogelijk soorten die allergieën kunnen veroorzaken.
  - c. Voorkom dat bijvoorbeeld honden in of vlak bij open water en wadi's hun behoefte doen, om zo het risico op infectieziekten te verkleinen. Probeer daarnaast stilstaand water in wadi's te voorkomen (in verband met het voorkomen van verontreiniging en muggen).
  - d. Zorg tenslotte naast een klimaatadaptieve buitenruimte ook voor klimaatadaptieve woningen, door middel van voldoende ventilatie, dakoverstekken en/of zonwering.
  - e. Heb aandacht voor toegankelijkheid bij het inrichten van de buitenruimte.

5 Afsluitend

Afsluitend

Graag blijft de GGD betrokken in het verdere traject voor de woningbouw in Didam. Zo is het mogelijk om gezondheid een volwaardige plaats te geven in de verdere planvorming en uitvoering van dit woningbouwplan.

We hopen u hiermee van voldoende advies te hebben voorzien. Mochten er nog vragen zijn verzoeken wij u contact op te nemen met Team Medische Milieukunde via mmk@ggdnog.nl. Meer informatie over onze werkwijze rondom de omgevingswet vindt nu op onze website: <https://www.ggdnog.nl/omgevingswet>

GGD Noord- en Oost-Gelderland

Postbus 3, 7200 AA Zutphen 088 – 443 30 00 ggd@ggdnog.nl www.ggdnog.nl

GGD Noord- en Oost-Gelderland is partner in het Centrum voor Jeugd en Gezin

